

Sygn. akt IC 493/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 maja 2013r.

Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: **SSO E. Bylik**

Protokolant: **K. Omiotek**

po rozpoznaniu w dniu 9.05.2013 r. w Jeleniej Górze

sprawy z powództwa **A. J. (1), A. J. (2) i T. J.**

przeciwko **M. S.**

o zachówek

I. zasądza od pozwanej M. S. na rzecz powódki A. J. (1) kwotę 154.625,00 zł (sto pięćdziesiąt cztery tysiące sześćset dwadzieścia pięć złotych 00/100) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 9.05.2013r do dnia zapłaty;

II. zasądza od pozwanej M. S. na rzecz powódki A. J. (1) kwotę 9.056,70 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania, w tym kwotę 3.600 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego;

III. nakazuje pozwanej M. S., aby uiściła na rzecz Skarbu Państwa Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze kwotę 6.532,00 zł tytułem opłaty sądowej, od uiszczenia której powódka A. J. (1) została zwolniona;

IV. zasądza od pozwanej M. S. na rzecz powoda A. J. (2) kwotę 154.625,00 zł (sto pięćdziesiąt cztery tysiące sześćset dwadzieścia pięć złotych 00/100) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 9.05.2013r do dnia zapłaty;

V. zasądza od pozwanej M. S. na rzecz powoda A. J. (2) kwotę 4.617,00 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania, w tym kwotę 3.600 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego;

VI. nakazuje pozwanej M. S., aby uiściła na rzecz Skarbu Państwa Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze kwotę 6.732,00 zł tytułem opłaty sądowej, od uiszczenia której powód A. J. (2) został zwolniony;

VII. dalej idące powództwo A. J. (1) i A. J. (2) w zakresie odsetek oddala;

VIII. umarza postępowanie z powództwa T. J..

Sygn. akt I C 493/13

UZASADNIENIE

Powodowie A. J. (1), A. J. (2) i T. J. w pozwie skierowanym przeciwko M. S. wnieśli o zasądzenie na swoją rzecz tytułem zachowku po 75.000 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wytoczenia powództwa do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu pozwu powodowie wskazali, iż pozwana M. S. na podstawie testamentu nabyła w całości spadek po zmarłej w dniu 26 marca 2011 roku K. J.. Uprawnionymi do dziedziczenia po zmarłej K. J. w przypadku dziedziczenia ustawowego były natomiast jej dzieci, czyli pozwana M. S. oraz jej brat P. J., któremu przysługiwało zatem prawo do

zachowku w wysokości odpowiadającej połowie wartości udziału jaki otrzymaliby w ramach dziedziczenia ustawowego. P. J. zmarł w dniu 19 grudnia 2011 roku a spadek po nim dziedziczą na podstawie ustawy powodowie A. J. (1), A. J. (2) i T. J. po 1/3 każdy. Powodowie podnieśli, iż w skład spadku po zmarłej K. J. wchodzi nieruchomość zabudowana domem mieszkalnym o wartości około 900.000,00 złotych wobec powyższego zachówek P. J. na podstawie art. 992 k.c. przypada jego spadkobiercom, czyli powodom w wysokości po 75.000 złotych, skoro wartość udziału spadkowego P. J. wyniosłaby 450.000 złotych, zaś wartość należnego mu zachowku to 225.000 złotych.

Pozwana M. S. w odpowiedzi na pozew wniosła o oddalenie powództwa w całości i obciążenie powodów kosztami postępowania. Uzasadniając swoje stanowisko podniosła, iż zgodnie z treścią art. 1002 k.c. krąg osób dziedziczących roszczenie z tytułu zachowku jest ograniczony. Roszczenie o zachówek przechodzi na spadkobiercę osoby uprawnionej do zachowku tylko wtedy, gdy spadkobierca ten należy do osób uprawnionych do zachowku po pierwszym spadkodawcy. Oznacza to, iż powódka T. J.- żona P. J. nie należy do tej grupy albowiem nie byłaby uprawniona do dziedziczenia po zmarłej K. J. (teściowej).

Pozwana wskazała także, iż pozostałym powodom również nie przysługuje prawo do żądania zachowku oraz, że wartość nieruchomości została rażąco zawyżona, gdyż w jej ocenie nie przekracza ona kwoty 527.000 złotych. Pozwana dodała, iż w skład spadku po zmarłej K. J. oprócz nieruchomości wchodziły także pieniądze w kwocie 30.000 złotych, biżuteria złota w postaci złotych monet, pierścionków, obrączek, łańcuszków, kolczyków i jednego zegarka o wartości 8.000 złotych, które to przedmioty zostały bezprawnie zabrane przez P. J. po śmierci K. J. a także sprzęt rolniczy w postaci 2 ciągników, kosiarki, pługa, kultywatora, brony, sadzarki, rozrzutnika do nawozów oraz przyczepy o wartości 90.000 złotych, które zostały sprzedane przez powodów po śmierci P. J.. W ocenie pozwanej wartość tego majątku powinna w całości zaspokoić roszczenia powodów.

W piśmie procesowym z dnia 17 sierpnia 2012 roku powodowie podtrzymali swoje roszczenie z tytułu zachowku, domagając się zasądzenia od pozwanej także kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Na rozprawie w dniu 22 marca 2013 roku powodowie zmienili żądanie pozwu domagając się zasądzenia od pozwanej po 154. 625,00 złotych na rzecz A. J. (1) i A. J. (2). (k: 140)

Powódka T. J. cofnęła swoje żądanie wraz ze zrzeczeniem się roszczenia. (k: 150)

Sąd ustalił następujący stan faktyczny :

Małżonkowie M. J. i K. J. posiadali dwoje dzieci : P. J. (ur. (...)) i M. S. z domu J.. (ur. (...)). M. J. zmarł dnia 07 czerwca 1981 roku a K. J. nie wyszła ponownie za mąż.

K. J. po śmierci męża nadal zamieszkiwała w nieruchomości położonej w Z. przy ulicy (...).

K. J. zmarła w dniu 26 marca 2011 roku, zaś spadek po niej na podstawie testamentu notarialnego nabyła w całości córka - pozwana M. S..

Syn K. J. i jednocześnie brat pozwanej- P. J. zmarł w dniu 19 grudnia 2011 roku a spadek po nim na podstawie ustawy nabyli żona T. J. oraz dzieci A. J. (1) i A. J. (2) po 1/3 części każde z nich.

W skład masy spadkowej po zmarłej K. J. wchodziła nieruchomość położona w Z. przy ulicy (...) o powierzchni 2,5872 ha zabudowana domem mieszkalnym dla której Sąd Rejonowy w Z. prowadzi księgę wieczystą numer (...).

Obliczona przez biegłego sądowego z zakresu wyceny nieruchomości i niekwestionowana przez strony wartość masy spadkowej w postaci nieruchomości położonej w Z. przy ulicy (...) wyniosła 1.237,000,00 złotych.

P. J. był właścicielem między innymi ciągnika rolniczego nabytego od P. T. za który opłacał ubezpieczenie oraz kosiarki zakupionej w 2007 roku.

(postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po M. J. w aktach sprawy I Ns 17/84, postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po K. J. w aktach sprawy I Ns 17/12, postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po P. J. w aktach sprawy Ns 108/12, odpis z KW (...) k: 11-15, umowa kupna - sprzedaży k: 49, potwierdzenie opłaty ubezpieczenia k: 50, pokwitowanie wpłaty k: 51, faktura k: 52, opinia biegłego sądowego k: 81-127)

Sąd zważył, co następuje :

Roszczenie zgłoszone przez powodów A. J. (1) i P. J. znajduje oparcie w przepisach art. 991 i nast. k.c. Według art. 991 § 1 k.c. zstępnym, którzy byliby powołani do spadku z ustawy należy się odpowiednia część udziału spadkowego, który by im przypadła przy dziedziczeniu ustawowym. Przy czym zrealizowanie tego uprawnienia może nastąpić bądź poprzez powołanie zstępnego do spadku, bądź poprzez uczynienie na jego rzecz darowizny lub zapisu. Dopiero w sytuacji, gdy uprawniony nie otrzymuje należnego mu zachowku (czyli korzyści majątkowej z majątku spadkodawcy) przysługuje mu roszczenie przeciwko spadkobiercy o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku, względnie jego uzupełnienia (art. 991 § 2 k.c.). Oznacza to, że w sytuacji powołania do spadku testamentem innej osoby lub tylko jednego ze zstępnych, pozostali zstępnym mogą dochodzić od niego zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej.

W rozpoznawanej sprawie spadkodawczyni K. J. powołała do spadku córkę M. S. (pozwaną). Jej spadkobiercą ustawowym był także syn P. J.. Oznacza to, że był on uprawniony do otrzymania zachowku. Istotne przy tym jest, że K. J. w dacie śmierci nie pozostawała w związku małżeńskim.

Jeśli chodzi o wysokość zachowku, reguluje tę kwestię przepis art. 991 § 1 k.c. stanowiący, iż zstępnemu, który w chwili otwarcia spadku jest trwale niezdolny do pracy lub małoletni należy się 2/3 części udziału spadkowego, jaki by otrzymał przy dziedziczeniu ustawowym, innym zaś zstępnym należy się 1/2 tego udziału.

Zgodnie z art. 924 k.c. spadek otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy. Sąd zważył, że w dacie otwarcia spadku tj. na dzień 26 marca 2011 roku dzieci K. J. były pełnoletnie i nie były trwale niezdolne do pracy. Wobec tego stwierdzić należało, iż P. J. tytułem zachowku przysługiwała 1/2 udziału spadkowego.

Podstawowym zagadnieniem dla obliczenia wartości należnego zachowku jest ustalenie wartości majątku stanowiącego tzw. substrat zachowku, to jest majątku, który stanowi punkt wyjścia dla obliczenia jaka kwota tytułem zachowku należy się uprawnionemu. Majątek ten to zaś cały majątek spadkowy (jego stan czynny) wraz z darowiznami podlegającymi doliczeniu (taki wniosek wynika z przepisów art. 993-994 k.c.). Zatem aby ustalić substrat zachowku należy najpierw ustalić skład majątku spadkowego, a później dodać do niego darowizny poczynione przez spadkodawcę.

Jeśli chodzi o sam majątek spadkowy to jego skład ocenia się na dzień otwarcia spadku, a wartość według cen z daty orzekania. Jak bowiem wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 maja 2005 r. (I CK 765/04) „wartość spadku w celu określenia zachowku ustala się według cen z chwili orzekania o zachowku.” Z poczynionych ustaleń wynika, że w skład majątku spadkowego wchodziła nieruchomości położona w Z. przy ulicy (...) zabudowana domem mieszkalnym. Sąd ustalił, że wartość rynkowa w/w nieruchomości jest równa kwocie 1.237.000,00 złotych. Sąd oparł się w tym zakresie na obliczeniach poczynionych przez biegłego sądowego z zakresu wyceny nieruchomości. Dodać też trzeba, że strony nie kwestionowały tej wartości.

Skoro zatem P. J. przysługiwał zachowek o wartości odpowiadającej połowie wartości jego udziału spadkowego (wynoszącego 1/2), to zasadnym jest twierdzenie, iż wartość zachowku przysługująca P. J. opiewała na kwotę 309.250,00 złotych (1/4 z kwoty 1.237.000 złotych)

Sąd zważył przy tym, iż uprawniony do zachowku P. J. zmarł 19 grudnia 2011 roku stąd z mocy art. 1002 k.c. roszczenie z tytułu zachowku przeszło na jego spadkobierców, czyli dzieci w osobach A. J. (2) i A. J. (1) a zatem powodów w niniejszej sprawie w równych częściach. Początkowo powodowie A. J. (2) i A. J. (1) domagali się zasądzenia od pozwanej kwoty po 75.000 złotych, lecz w toku postępowania sądowego żądanie swoje zmienili domagając się

zasądzenia kwoty po 154.625,00 złotych. Żądanie to w ocenie Sądu było uzasadnione zważywszy na fakt, iż przeszło na nich uprawnienie z tytułu zachowku po zmarłym ojcu P. J.. Skoro zatem wartość zachowku należnego P. J. wyniosła 309.250,00 złotych to jego dzieciom w częściach równych przysługiwała kwota po 154.625,00 złotych, stąd też Sąd orzekł jak w punkcie I i IV wyroku. Powódka T. J. jako synowa nie należała do kręgu uprawnionych do zachowku po pierwszym spadkodawcy, czyli K. J. (art. 1002 k.c.), stąd też roszczenie o zachówek nie mogło być przez nią odziedziczone. Ponieważ jednak powódka T. J. cofnęła swój pozew wraz ze zrzeczeniem się roszczenia, stąd też Sąd umorzył postępowanie w tej części. (punkt VIII wyroku)

Pozwanej M. S. nie udało się udowodnić stosownie do treści art. 996 k.c., iż P. J. otrzymał od spadkodawczyni darowiznę podlegającą zaliczeniu na należny mu zachówek. Pozwana M. S. twierdziła, iż w skład majątku spadkowego po K. J. wchodziły także maszyny rolnicze, które po śmierci P. J. zostały sprzedane przez jego spadkobierców. W toku postępowania sądowego powodowie przedstawili umowę kupna -sprzedaży ciągnika rolniczego marki U. wraz z dowodami opłaty ubezpieczenia oraz fakturę na zakup kosiarki. Wszystkie te dokumenty wskazują, iż właścicielem tego sprzętu był P. J. a nie K. J.. Przesłuchani w sprawie świadkowie w osobach H. S., J. S., K. S. i K. Z. nie posiadali żadnej konkretnej wiedzy na temat majątku zmarłej K. J.. Córka pozwanej M. Z. rok przed śmiercią K. J. miała z nią rozmawiać na temat zaoszczędzonych pieniędzy w kwocie 20.000 lub 30.000 złotych oraz wiedziała o bliżej nieokreślonej biżuterii w szkatułce. O tym że sprzęt na podwórku stanowił własność K. J. świadek wywodził z tego, że posesja stanowiła własność babci. Zeznania tego świadka nie były dla Sądu wiarygodne, albowiem świadek opierał na własnych przypuszczeniach a nie faktach. Ponadto świadek zeznawała w sposób ogólny o obrączkach i pierścionkach bez bliższej ich identyfikacji i podawania wartości, zaś o istnieniu pieniędzy słyszała na rok przed śmiercią K. J.. Pozwana nie udowodniła zatem, iż istniały złote wyroby o wartości 8.000 złotych i pieniądze o wartości 30.000 złotych, które miały zostać zabrane przez P. J. lub jego spadkobierców oraz maszyny rolnicze o wartości 90.000 złotych. Zamiast dowodów pozwana przedstawiła wyłącznie własne gołosłowne twierdzenia.

Podkreślenia wymaga także, iż pozwana w toku trwającego ponad rok postępowania sądowego nie informowała sądu o zmianie miejsca pobytu, nie powoływała się na zasady współżycia społecznego i nie składała wniosku o rozłożenie świadczenia na raty.

Orzekając o odsetkach ustawowych Sąd kierował się treścią wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 02 marca 2012 roku (I ACa 110/12) stanowiącego, iż ustalenie wartości spadku w celu określenia zachowku oraz obliczenie zachowku następuje według cen z chwili orzekania o roszczeniu z tytułu zachowku. Odsetki od ustalonego według cen na chwilę orzekania zachowku, powinny być naliczone dopiero od daty wyrokowania w sprawie, skoro dopiero z tym momentem roszczenie o zapłatę tak ustalonej przez Sąd I instancji kwoty stało się wymagalne. Sąd orzekł zatem o ustawowych odsetkach jak w punkcie I i IV wyroku oddalając dalej idące żądania A. J. (1) i A. J. (2) w zakresie odsetek (punkt VII)

W rozpoznawanej sprawie powódce A. J. (1) przysługiwało zwolnienie od obowiązku uiszczenia opłaty od pozwu ponad kwotę 1.200 zł, co oznacza że koszty te obciążały tymczasowo rachunek Skarbu Państwa. Powódka poniosła zatem łącznie koszty w wysokości **9.056,70 złotych** na które składały się następujące pozycje: kwota 1.200 złotych – częściowa opłata od pozwu, kwota 3.600 złotych – koszty zastępstwa procesowego, 17,00 złotych – opłata skarbową od pełnomocnictwa, 2.000 złotych oraz 2.239,70 złotych – zaliczki na poczet wynagrodzenia biegłego sądowego. Jak zaś stanowi art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych z dnia 28 lipca 2005 r. kosztami sądowymi których strona nie miała obowiązku uiścić sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji obciąży przeciwnika, jeżeli istnieją do tego podstawy, przy odpowiednim zastosowaniu zasad obowiązujących przy zwrocie kosztów procesu. Do zasad tych zaś należy art. 98 k.p.c. zgodnie z którym strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony. Mając to na uwadze Sąd zasądził od pozwanej na rzecz powódki A. J. (1) kwotę 9.056,70 złotych (punkt II wyroku), zaś z uwagi, że Skarb Państwa tymczasowo wyłożył za powódkę kwotę 6.532,00 złotych (cała opłata od pozwu 7.732,00 zł minus wpłata dokonana przez powódkę w wysokości 1.200 złotych) stąd na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w

Jeleniej Górze należało zasądzić od przegrywającej niniejszy spór pozwanej kwotę 6.523,00 złotych, co znalazło wyraz w punkcie III wyroku.

W rozpoznawanej sprawie powodowi A. J. (2) przysługiwało zwolnienie od obowiązku uiszczenia opłaty od pozwu ponad kwotę 1.000 zł, co oznacza że koszty te obciążały tymczasowo rachunek Skarbu Państwa. Powód poniósł zatem łącznie koszty w wysokości **4.617,00 złotych** na które składały się następujące pozycje: kwota 1.000 złotych – częściowa opłata od pozwu, kwota 3.600 złotych – koszty zastępstwa procesowego, 17,00 złotych – opłata skarbową od pełnomocnictwa. Jak zaś stanowi art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych z dnia 28 lipca 2005 r. kosztami sądowymi których strona nie miała obowiązku uiścić sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji obciąży przeciwnika, jeżeli istnieją do tego podstawy, przy odpowiednim zastosowaniu zasad obowiązujących przy zwrocie kosztów procesu. Do zasad tych zaś należy art. 98 k.p.c. zgodnie z którym strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony. Mając to na uwadze Sąd zasądził od pozwanej na rzecz powoda A. J. (2) kwotę 4.617,00 złotych (punkt V wyroku), zaś z uwagi, że Skarb Państwa tymczasowo wyłożył za powoda kwotę

6.732,00 złotych (cała opłata od pozwu 7.732,00 zł minus wpłata dokonana przez powoda w wysokości 1.000 złotych) stąd na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze należało zasądzić od przegrywającej niniejszy spór pozwanej kwotę 6.723,00 złotych, co znalazło wyraz w punkcie VI wyroku.